

ΤΕΚΤΟΝΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ

**7^η ΑΝΟΙΚΤΗ ΕΚΔΗΛΩΣΗ
7 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1998**

«ΟΛΥΜΠΙΑΚΟ ΠΝΕΥΜΑ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΣΜΟΣ»

Εισαγωγή: κ. Σάββας Βαφειάδης, Πρόεδρος του Τεκτονικού Ιδρύματος

Αξιότιμες Κυρίες και Κύριοι,

Ο Αθλητισμός αναμφιβόλως αποτελεί από την αρχαιότητα μία σημαντική έκφανση της βιολογικής αλλά και της πολιτισμικής εξέλιξης του ανθρώπου.

Οι πρωτόγονοι άνθρωποι ήταν υποχρεωμένοι να βρίσκονται σε διαρκή κίνηση και να έχουν τις δυνάμεις τους σε πλήρη ετοιμότητα, προκειμένου να επιβιώσουν μέσα στο άξενο περιβάλλον όπου ζούσαν.

Με την πάροδο των χιλιετηρίδων, με τη δημιουργία ασφαλέστερης κατοικίας, με την ανάπτυξη της γεωργίας και της κτηνοτροφίας, οι άνθρωποι άρχισαν να εντάσσονται σε πρωτογενή κοινωνικά σύνολα και να μπορούν να διαθέτουν ένα μέρος του ελεύθερου χρόνου τους για ψυχαγωγία και διασκέδαση. Έτσι πρωτοεμφανίσθησαν στοιχειώδη παιχνίδια και χοροί, που περιείχαν στην αρχή ελεύθερες και κατόπιν πιο συντεταγμένες κινήσεις, οι οποίες εκδήλωναν τη ζωντάνια, την ευφορία αλλά και την άμιλλα που ενυπάρχουν στον άνθρωπο.

Πολύ αργότερα γεννήθηκαν οι γυμναστικές ασκήσεις, τα αγωνίσματα ως και πιο σύνθετα παιχνίδια, που έδιναν την ευκαιρία για μια καλύτερη ανάπτυξη του σώματος, για προάσπιση της υγείας, για μεγαλύτερη αλκή και, κατ' επέκταση, για διάκριση και επιβράβευση του ατόμου.

Υπάρχουν αποδείξεις, ότι ορισμένα αγωνίσματα, όπως εκείνα της πυγ-

μαχίας και της πάλης ήταν γνωστά σε Ασιάτες βαρβάρους, ενώ παραστάσεις ακροβατικές ως και αγώνων με ράβδους, βρέθηκαν σε βράχους της Κάτω Αιγύπτου, που χρονολογούνται περισσότερο από 2.000 χρόνια π.Χ.

Όμως η αθλητική άσκηση ως βασικό στοιχείο της αγωγής των νέων και ως σκοπός της βαθύτερης παιδείας του ανθρώπου, θεωρείται ότι είναι δημιουργήμα του ελληνικού πνεύματος.

Η ιδέα της προσπάθειας και της ανάπτυξης ικανοτήτων για επίτευξη του «άθλου» (αρσ), ως και η επιβράβευση εκείνου που τον επιτυγχάνει με το «άθλον» ή έπαθλον (ουδετ.), είναι έννοιες καθαρά ελληνικές και χρονολογούνται από τη Μινωική εποχή, επισημαίνονται δε και στους μύθους του Θησέα και του Ηρακλή. Είναι η εποχή, που για πρώτη φορά, η ευρωστία, η ρώμη και η αλκή, από αποκλειστικά μέσα επιβολής, βίας και επικράτησης, καθίστανται και μέσα ηθικής εξύψωσης αλλά και αποκατάστασης του δικαίου μεταξύ των ανθρώπων.

Από την Ομηρική εποχή, εξ άλλου, ήταν γνωστός ο σκοπός και το ιδεώδες της παιδείας του ανθρώπου δια μέσου της σκέψευς αλλά και της δράσης. Από τα μακρινά εκείνα χρόνια, οι αθλητικοί αγώνες είχαν γίνει έθιμο μεγάλης κοινωνικής προβολής και οργανώνονταν προς τιμήν θεών και ηρώων. Στη συνέχεια, με την ευκαιρία των αγώνων και την επακόλουθη μεγάλη συνάθροιση πολιτών που τους παρακολουθούσαν, άρχισε και καλλιεργείται τόσον το θρησκευτικό συναίσθημα όσο και η κοινή συνείδηση της ενιαίας καταγωγής των Ελλήνων. Επειδή δε τα μεν πλήθη που παρακολουθούσαν τους αγώνες ικανοποιούντο ιδιαίτέρως, οι δε αγωνιζόμενοι ξεχώριζαν για τα σωματικά και ψυχικά προσόντα τους, οι αθλητικοί αγώνες χρησιμοποιήθηκαν και για την καλλιέργεια και την προαγωγή της εννοίας της φυλής και του Ελληνικού Έθνους. Οι τιμές που απονέμονταν στους νικητές ηύξαναν και τη φήμη της πόλης από την οποία προήρχοντο, γιατί οι Έλληνες απέβλεπαν στην εξύψωση του λαού και δια μέσου των προικισμένων αθλητών τους. Εξ άλλου, μέσα από μυθικά αθλητικά κατορθώματα θεών και ηρώων, έπλασαν και διαμόρφωσαν παραδόσεις περί θεϊκής καταγωγής των ανθρώπων.

Κατ' αυτόν τον τρόπο οι αγώνες, στην αρχαία Ελλάδα, από απλό βιολογικό φαινόμενο, μετουσιώθηκαν σε ιδεολογικό οικοδόμημα που στηριζόταν και στο θρησκευτικό συναίσθημα. Πίστευαν δηλαδή ότι, όπως οι σοφοί έτσι και οι αθλητές είναι ευνοημένοι από τους Θεούς και ότι, την ώρα που αγωνίζονται και νικούν κατεβαίνει ως δώρο η θεϊκή χάρη που επιβραβεύει την όποια σημαντική τους επίδοση. Γι' αυτό, η ηθική σημασία της νίκης

στους αρχαίους αγώνες υπηρετούσε γενικότερους πολιτισμικούς και κοινωνικούς σκοπούς. Η επιτυχία οφειλόταν στα θεόδοτα χαρίσματα του ανθρώπου αλλά και στη συνεχή προσπάθειά του στον μόχθο, στην εργασία και στην τόλμη, που επεδείκνυε χωρίς όμως να ξεχνά το σέβας που όφειλε προς τους θεούς καθώς και το χρέος του να τηρεί την ηθική, κοινωνική και πολιτική τάξη, που οι θεοί είχαν ορίσει.

Οι αθλητικοί αγώνες στην αρχαία Ελλάδα επομένως είχαν ως κύριο σκοπό την αγωγή, δηλαδή την συνειδητή οικοδόμηση σώματος και ψυχής, τη διάπλαση του κορμού και την εξύψωση του πνεύματος. Βασικά κέντρα αυτής της σοφής παιδείας ήταν οι παλαιστρες και τα γυμναστήρια, όπου ελάμβανε χώρα η προσεκτική και λεπτομερής προετοιμασία για τους μεγάλους αγώνες, προκειμένου «όπως οι πολίται αγαθοί μεν τα ψυχάς, ισχυροί δε τα σώματα γίγνονται» [Λουκιανός, «Υπέρ των Εικόνων» 282].

Αυτή η υψιπέτιδα καλλιέργεια του ανθρώπου θεωρούμενου ως θεϊκής εμπνεύσεως ψυχοσωματικής οντότητας, βρήκε την τελική και μέγιστη έκφρασή της στους πιο διάσημους αγώνες της αρχαιότητας, τα Ολύμπια, που ήταν αφιερωμένα στο Δία και χρονολογούνται από τα τέλη της δεύτερης χιλιετίας π.Χ., αλλά, πιο γνωστοί ως Ολυμπιακοί Αγώνες, μας είναι από το 776 π.Χ., όταν θεσπίστηκαν, κατόπιν συμφωνίας, του νομοθέτη Λυκούργου με τον βασιλιά της Ήλιδος Ίφιτο.

Για την μεγάλη σημασία θέσπιση αυτών των αγώνων και, ιδιαιτέρως, για την πολιτισμική και φιλοσοφική διάσταση της αρχαίας Ήλιδος και Ολυμπίας, θα μας μιλήσει στην συνέχεια ο εκλεκτός Αρχαιολόγος, Καθηγητής Πανεπιστημίου πρώην Έφορος Αρχαιοτήτων και φίλτατος κ. Νικόλαος Γιαλούρης.

Η συστηματική προετοιμασία των ελεύθερων πολιτών, ανεξαρτήτως προελεύσεως και κοινωνικής τους τάξεως, για τη συμμετοχή τους στους, ανά τακτά χρονικά διαστήματα διοργανούμενους Ολυμπιακούς Αγώνες της αρχαιότητας, και το γενικότερο Ολυμπιακό πνεύμα που είχε επικρατήσει, χάρη σ' αυτούς τους αγώνες, αποτέλεσαν το πρώτο, κατ' ουσίαν, ιστορικό Ανθρωπιστικό κίνημα.

Με τον όρο ανθρωπισμός, εννοούμε την παιδεία που αποσκοπεί στη φυσική και αρμονική ανάπτυξη του σώματος, του πνεύματος και της ψυχής προς εξύψωση εκάστου ατόμου, αλλά και της ανθρωπότητας εν γένει. Ο φιλόσοφος Αρίστιππος ο Κυρηναίος (435-355 π.Χ.), είχε πει: «Άμεινον επαίτην ή απαίδευτον είναι. Οι μεν γαρ χρημάτων, οι δ' ανθρωπισμού δέονται». (Διογένης Λαέρτιος, 170 μ.Χ.

Το Προεδρείο της Ανοικτής Εκδηλώσεως.

Δυστυχώς, ήδη από τα τέλη του 4ου π.Χ. αιώνας και με την αρξαμένη κοινωνική κρίση του Ελληνισμού, οι Ολυμπιακοί Αγώνες άρχισαν να χάνουν την αίγλη και την υψηλή αποστολή τους. Ο χαρακτήρας τους άρχισε εν μέρει να εκφυλίζεται, ο επαγγελματισμός επισκίασε την ευγενή άμιλλα και άνθισε, μάλιστα, η δωροδοκία. Η εισαγωγή, από τα μέσα του 3ου π.Χ. αιώνα, των θεωρητικών μαθημάτων στα Γυμνάσια, μείωσε τον χρόνο της σωματικής αγωγής αλλά και τη σημασία της, ως παιδευτικού μέσου. Εξ άλλου, και η αποδυνάμωση του θρησκευτικού αισθήματος των Ελλήνων τραυμάτισε καίρια το αθλητικό ιδεώδες, ενώ οι φιλόσοφοι, με πρωτοστατούντες τους κυνικούς, είχαν αρχίσει να κατακρίνουν τους αθλητικούς αγώνες ως μη έχοντες σχέση με την πνευματική ζωή. Με την επικράτηση των Ρωμαίων, των οποίων η άποψη για τον αθλητισμό είχε πολύ μικρή σχέση με εκείνη των αρχαίων Ελλήνων, καθώς και με τη δημογραφική, οικονομική και πολιτιστική εξασθένηση των Ελλήνων και τέλος, με τη διάδοση του Χριστιανισμού, ο οποίος έβλεπε στις αθλητικές εκδηλώσεις στηρίγματα της αρχαίας ελληνικής θρησκείας, οι αθλητικοί αγώνες γενικά υπέστησαν βαρύτατο πλήγμα ειδικότερα δε οι Ολυμπιακοί αγώνες, οι οποίοι τελικά καταργήθηκαν το 394 μ.Χ., από τον Αυτοκράτορα του Βυζαντίου Θεοδόσιο Α΄.

Επακολούθησε μια μακρά χρονική περίοδος, κατά την οποία το ολυμπιακό ιδεώδες της ισόρροπης και αρμονικής ανάπτυξης σώματος, πνεύματος και ψυχής των αρχαίων Ελλήνων, αντικαταστάθηκε από την αντίληψη, ότι η υπερβολική ανάπτυξη του σώματος συμπορευόταν με την ωμότητα και τη βαρβαρότητα και ότι ο αθλητισμός, όντας πλέον κυρίως επαγγελματικός, αποτελούσε βάνανυση χειρωνακτική τέχνη. Ήταν η εποχή κατά την οποία έσβηνε η αρχαία ελληνική παιδεία και μαζί με τη φιλοσοφία σιγούσε και η αθλητική μούσα των Ελλήνων.

Κατά τον Μεσαίωνα εξ άλλου η Ελληνική σημασία του Ανθρωπισμού αντικαταστάθηκε από τη ρωμαϊκή λέξη Ουμανισμός (Humanismus), που αντιστοιχούσε στη ταπεινή «μέση εκπαίδευση», κατ' αντιδιαστολή προς την τότε ανωτάτη διδασκαλία η οποία περιελάμβανε αποκλειστικά την ιερά παιδεία εκείνης της εποχής. Εν τούτοις, το τέλος του Μεσαίωνα σηματοδοτήθηκε από ένα αναγεννησιακό νέο Ουμανισμό που βασίστηκε στα έργα κυρίως της αρχαιοελληνικής γραμματείας, τα οποία άρχισαν πάλι να έρχονται στην επικαιρότητα, ως μέσον ηθικής διαπαιδαγώγησης.

Για όλη την παραπάνω σημαντική χρονική περίοδο θα μας μιλήσει ο εκλεκτός καθηγητής του Πανεπιστημίου στην έδρα της Βυζαντινής Ιστορίας φίλτατος κ. Δημήτριος Τσουγκαράκης συνδέοντας, έτσι, το αρχαίο Ολυμπιακό πνεύμα με το Αναγεννησιακό ανθρωπιστικό και πολιτιστικό κίνημα.

Η αναβίωση της αρχαιοελληνικής γραμματείας που προανέφερα, έδωσε το έναυσμα για την ανάπτυξη πολύ σημαντικών νέων μετα-αναγεννησιακών ανθρωπιστικών ρευμάτων, τα οποία ήταν σαφώς επηρεασμένα από την διεισδυτική και ελεύθερη σκέψη των προγόνων μας, εμβολιασμένη όμως και μετουσιωμένη από τη Χριστιανική διδασκαλία της αγάπης προς το συνάνθρωπο. Κατά την μετα-αναγεννησιακή περίοδο αυτή, επισυνέβησαν κοσμολογικά επιτεύγματα που προετοίμασαν τον θρίαμβο των Επιστημών και αναβάθμισαν τη σημασία της ελευθερίας της σκέψης, του ορθού λόγου, ως και της ανεξαρτησίας του Ατόμου. Μέσα από την περίοδο αυτή αναφύεται ξανά η σημασία και των αθλητικών αγώνων. Επίσης, αντιμετωπίζεται, βαθμιαία αλλά θετικά, η αναβίωση αυτών τούτων των Ολυμπιακών Αγώνων, με στόχο, πάλι την επιβράβευση της επιτυχημένης προσπάθειας του σώματος και του νου, τη στενότερη και πιο ειλικρινή επικοινωνία των ανθρω-

πων, καθώς και την προαγωγή της μεταξύ των ευγενούς άμιλλας. Ως επιστέγασμα και δικαίωση των ευγενών εκείνων προσπαθειών θα πραγματοποιηθούν αργότερα οι πρώτοι σύγχρονοι Ολυμπιακοί Αγώνες, το 1896, στην Αθήνα.

Ο γνωστός Ιστορικός και διακεκριμένος δημοσιογράφος, φίλατος κ. Ελευθέριος Σκιαδάς, συγγραφέας βιβλίων σχετικών με του Ολυμπιακούς Αγώνες, θα αναφερθεί στην πολύ σημαντική πολιτιστική περίοδο που προηγήθηκε της αναβιώσεως των συγχρόνων Ολυμπιακών Αγώνων και η οποία σηματοδοτήθηκε από την εμφάνιση σημαινόντων μετα-αναγεννησιακών ανθρωπιστικών κινημάτων.

Σημειωτέον, ότι το προηγούμενο Συμβούλιον του Τεκτονικού Ιδρύματος, με Πρόεδρον, τότε τον κ. Χρήστον Μανέαν διοργάνωσε από το 1994 τεκτ.: εορταστική εκδήλωση δια τη συμπλήρωση της πρώτης εκατονταετίας από της αναβιώσεως των Ολυμπιακών Αγώνων, η οποία πραγματοποιήθηκε με μεγάλη επιτυχία τον Μάιο 1995, με διεθνή συμμετοχή Τεκτόνων και κατά την οποία τιμήθηκαν Έλληνες Ολυμπιονίκες.

Η παρεμβολή από τις αρχές του 20ου αιώνα, σημαντικών δεδομένων αλλά και ατυχών γεγονότων για την ανθρώπινη ζωή, και αξιοπρέπεια με τις τρομερές πολεμικές και αδελφοκτόνες συρράξεις, με την οικονομική ρευστότητα των μεσοπολεμικών περιόδων, τις απάνθρωπες επαναστάσεις και δικτατορίες, τον ευτελισμό της ανθρώπινης προσωπικότητας, τη θεοποίηση του οικονομικού κέρδους και τη διαφθορά των συνειδήσεων, ο σύγχρονος Ανθρωπισμός κατέστη ιδιαίτερα ευάλωτος. Παράλληλα, δυσμενή αντίκτυπο υπέστησαν, έστω και μόνον περιστασιακά, οι Ολυμπιακοί Αγώνες, οι οποίοι παρά την εντυπωσιακή τους ενίοτε διοργάνωση και εμφάνιση, ιδίως κατά το δεύτερο ήμισυ του αιώνα μας, παρουσίασαν, εν τούτοις, αρκετά σημεία εκτροπής από τον κύριο και ουσιαστικό σκοπό τους.

Βεβαίως, το Ολυμπιακό Πνεύμα δεν υποδηλώνει μόνον την ανάπτυξη της Ισχύος και του Κάλους. Προκειμένου να συμπληρωθεί και να τελειωθεί το ιδεώδες αυτό και να συμβάλει ουσιαδώς στην ανάπτυξη του σύγχρονου Ανθρωπισμού, έχει την ανάγκη και της Σοφίας. Κατ' αυτόν τον τρόπο οι Ολυμπιακοί Αγώνες, δεν θα περιορίζονται μόνον στο σκληρό ανταγωνισμό μεταξύ των αθλητών, ενίοτε δε και των διοργανωτών, ούτε στην απλή θέαση ή την φανατική αντιπαράθεση μεταξύ των θεατών.

Οι Ολυμπιακοί Αγώνες, με κινητήριο δύναμη τη Σοφία, θα συμβάλουν στην ένωση των ανθρώπων σε μια παγκόσμια Αδελφότητα, ανεξαρτήτως χρώματος, φυλετικής καταγωγής, θρησκείματος και κοινωνικής προέλευσης, καθώς και στην επικράτηση της ειρήνης της αξιοκρατίας της δικαιοσύνης αλλά και στην επίτευξη αξιοπρεπούς ζωής για όλους τους ανθρώπους.

Για τους Ολυμπιακούς Αγώνες κατά τη διάρκεια του 20ου αιώνα και τα εξ αυτών απορρέοντα πολιτισμικά και ανθρωπιστικά μηνύματα θα μας μιλήσει, ο Ιστορικός και Διδάκτωρ του Πανεπιστημίου Αθηνών, φίλιτος κ. Θανάσης Χρήστου. Περιστόν να τονίσω την επικαιρότητα και την μεγάλη σημασία που προσλαμβάνει η ανάπτυξη του αποψινού θέματος, δεδομένης της σχετικώς προσφάτου αναθέσεως στην Αθήνα της διοργάνωσης των μεθεπομένων Ολυμπιακών Αγώνων του 2004.

Ευχαριστώ εκ βάθους καρδιάς τους σημαίνοντας Ομιλητές της σημερινής Ανοικτής Εκδήλωσής μας, για την καλοσύνη που είχαν να μας ενημερώσουν για το πολύ ενδιαφέρον αυτό θέμα, με υπευθυνότητα, με αντικειμενικότητα και βεβαίως μέσα στα αυστηρά χρονικά πλαίσια που μας επιβάλλει η αμείλικτη κλειψύδρα. Κατά τη συζήτηση που θα επακολουθήσει, όπως κάθε φορά, θα έχετε την ευκαιρία να υποβάλετε προς τους ομιλητές διευκρινιστικές ερωτήσεις, απορίες ή και παρατηρήσεις, προκειμένου να καταστεί πιο αποδοτική και εποικοδομητική η αποψινή μας συνάντηση.

Η ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ ΚΑΙ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ ΔΙΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΗΛΙΑΔΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΙΕΡΟΥ ΤΗΣ ΟΛΥΜΠΙΑΣ

Νικόλαος Γιαλούρης

Όταν, κατά την αυγή της ελληνικής ιστορίας, η Ελλάδα δοκιμαζόταν σκληρά από εμφύλιους πολέμους και επιδημίες, όπως πληροφορεί ο Πausanias (V6, 41), «ο Ίφιτος (βασιλιάς των Ηλείων) σκέφθηκε να συμβουλευθεί τον δελφικό θεό για τον τρόπο απαλλαγής από τις συμφορές. Και λένε (συνεχίζει ο Pausanias) πως η Πυθία πρόσταξε τον Ίφιτο και τους Ηλείους να ανακαινίσουν τους Ολυμπιακούς Αγώνες...»

Η είδηση αυτή του Pausanias είναι πολλαπλά σημαντική. Είναι πρώτα η πρωτοβουλία του Ίφιτου που καταφεύγει στην Πυθία για λογαριασμό όχι μόνο των Ηλείων, που κυβερνούσε, αλλά και όλων των Ελλήνων, και δεύτερον είναι η απάντηση του χρησμού, που αναγνωρίζει τον ιδιαίτερο πανελλήνιο χαρακτήρα της Ήλιδας καθώς και του Ιερού της Ολυμπίας. «Γείτονα του Διός» ονόμαζαν οι αρχαίοι την Ήλιδα, και το Ιερό της Ολυμπίας, που αυτή κηδεμόνευε, εθεωρείτο το αρχαιότερο θρησκευτικό κέντρο και τόσο σεβαστό ώστε να του αναγνωρίζεται το δικαίωμα να επιλαμβάνεται των προβλημάτων που συγκλόνιζαν το πανελλήνιο.

Τέλος, στην πληροφορία του Pausanias αξιοπρόσεκτο είναι ότι η Πυθία για τη συμφιλίωση των Ελλήνων, καθώς και για την απομάκρυνση του λοιμού, συνιστά ως ελιξίριο όχι άλλο τι, αλλά απλώς την διοργάνωση ή ακριβέστερα την αναδιοργάνωση των Ολυμπιακών Αγώνων: μια σύσταση που αποτελεί καρπό βαθιάς σοφίας και γνώσης για το πόσο ευεργετική επίδραση μπορεί να ασκήσει η ειρηνική άθληση και ο ευγενής αγώνας όχι μόνο στη σωματική και ψυχική ευεξία των ανθρώπων, αλλά και στην ευρωστία των

άλλων όντων της δημιουργίας, που οι άνθρωποι συμπαρασύρουν στα επιτεύγματά τους, αλλά και στις οπισθοδρομήσεις τους.

Ποια είναι όμως η σημασία των λέξεων, αγών και άθλος, από όπου (από τη δεύτερη) παράγεται η λέξη άθληση; Επίσης ποια είναι η σημασία της λέξης παίγνιο που σχετίζεται με το ρήμα παίζω; Το ελληνικό ρήμα παίζω έχει πολλαπλή σημασία· σημαίνει ακόμα επίδοση στην αθλοπαιδιά, καθώς και στον χορό και στο τραγούδι. Όμοια και το ουσιαστικό που παράγεται από το ίδιο ρήμα, δηλ. η παιδεία σημαίνει αγωγή, ανατροφή, καλλιέργεια, διάπλαση. Πρέπει να προστεθεί ότι οι έννοιες του παίζω και της παιδείας ή της παιδιάς και του αγώνα είναι συμπληρωμένες στη λέξη άθλος, που αντιπροσωπεύει τον κύριο και τελικό στόχο όλων αυτών των λέξεων-συμβόλων.

Η άσκηση του άθλου από τον άνθρωπο βρίσκεται σε άμεση συνάρτηση με τη θεία καταγωγή του, αφού αυτός ακολουθεί το παράδειγμα των Θεών, που και αυτοί αθλούνται γυμναζόμενοι διαρκώς στα Ηλύσια πεδία και κατέβαλαν τους Γίγαντες και Τιτάνες σύμβολα των χαοτικών δυνάμεων. Εμπνέονταν ακόμα οι θνητοί από τα έργα των μυθικών ηρώων που, και αυτοί, υπηρετώντας τα σχέδια των Θεών, πολέμησαν τους Κενταύρους και τις Αμαζόνες, άλλα σύμβολα της άλογης και αδάμαστης φύσης και της παρά φύσιν ζωής, ή αγωνίσθηκαν εναντίον των Μήδων κατά τα ιστορικά χρόνια.

Για το λόγο αυτό οι πρώτοι χώροι για οργάνωση αθλητικών αγώνων βρίσκονταν πάντοτε μέσα στους περιβόλους των Ιερών, με τους θεούς ως θεατές και ως μυθικούς κριτές (ελλανοδίκες) των διαγωνιζομένων. Και όντως στους θεούς και τους ήρωες ήταν που αποδιδόταν η ίδρυση των Αγώνων, Αγώνων που οργανώνονταν προς τιμήν τους σε όλα τα μεγάλα πανελλήνια Ιερά και τα πολυάριθμα μικρότερα, διάσπαρτα σε όλο τον αρχαίο κόσμο, όπου υπήρχαν Έλληνες. Δεν είναι λοιπόν τυχαίο ότι αυτός που χάρισε στους θνητούς το πολυτιμότερο δώρο, το ιερό πυρ, ο Προμηθεύς, ήταν ο ίδιος που δίδαξε στους ανθρώπους και την Γυμναστική.

Η εξομοίωση του ανθρώπου με τους ήρωες και τους θεούς ήταν η κύρια αποστολή κάθε Ιερού. Το πνευματικό χρέος τους ήταν να διδάξουν ότι ο άνθρωπος μόνον με την άθληση μπορεί να ελευθερωθεί από τα πρωτόγονα ένστικτα· να αφυπνίσει και να αναπτύξει τις ανεξάντλητες φυσικές και ψυχικές δυνάμεις, που του έδωσε η φύση και ο θεός, και να αποβεί ελεύθερος και πλήρης, υπερνικώντας την αδράνεια που οδηγεί, όπως διακήρυσσαν οι Έλληνες, στην μαλθακότητα και την υποδούλωση.

Γίνεται λοιπόν φανερό ότι οι Αγώνες στα Πανελλήνια Ιερά δεν ήταν

απλά κάποιο θέαμα, αλλά ένα δρώμενο, ένα καθήκον, που είχαν ορίσει οι θεοί στους θνητούς που απέρρεε από την θεία καταγωγή τους. Το καθήκον αυτό τους οδηγούσε στην άσκηση της αρετής, εξασφαλίζοντας στον άνθρωπο την αρμονία ανάμεσα στο σώμα και την ψυχή. Με τον τρόπον αυτό η Γυμναστική ήταν σε στενή σχέση με τη Μουσική, στην πιο πλατιά έννοιά της, αφού και οι δυο μαζί, όπως έλεγε ο Πλάτων (Πολιτεία 3, 410c), είναι υπηρέτες της ψυχής. Η ορθή χρήση Γυμναστικής και Μουσικής παραείχαν υγεία, ρώμη και ισορροπία, τόσο στα μεμονωμένα άτομα, όσο και στις κοινωνίες που συγκροτούσαν.

Δια των αγώνων εδραιώθηκε το ιδανικό της ευγενούς άμιλλας, που αποτελούσε το θεμέλιο στην αγωγή των νέων σ' όλες τις ελληνικές πόλεις, καθώς και την κύρια παρότρυνση κάθε ανθρώπου γι την καλλιέργεια και μέγιστη ανάπτυξη των φυσικών, ψυχικών και πνευματικών ικανοτήτων του.

Η ιδέα της άμιλλας ήταν τόσο βαθιά ριζωμένη στη σκέψη των Ελλήνων, ώστε όλοι οι μύθοι τους είναι γεμάτοι από αγώνες και άθλους. Αγώνες ηρώων εναντίον άλλων ηρώων, αλλά και εναντίον αγρίων θηρίων και τεράτων. Για όπλα δεν διέθεταν μαγικές δυνάμεις, όπως οι ήρωες άλλων λαών, αλλά απλά και μόνο τη φυσική τους ρώμη, νοημοσύνη, επιδεξιότητα και αντρευσύνη.

Στόχος της άμιλλας ήταν να φθάσει ο άνθρωπος στην πλήρη ολοκλήρωσή του, αξιοποιώντας όλες τις δυνατότητες με τις οποίες έχει προικισθεί ερχόμενος στον κόσμο. Με άλλα λόγια να αποκρυσταλλώσει την ταυτότητά του, να αποκτήσει το οριστικό σχήμα που τον χαρακτηρίζει. Αυτός που έφτασε στην τέλεια διαμόρφωσή του και αποκρυστάλλωσε το σχήμα του είναι ο αγαθός άνδρας, τον οποίον ο ποιητής Σιμωνίδης (5,2 περιγράφει τέλει όπως το σχήμα του τετραγώνου, δηλ. «τετράγωνο στα χέρια, στα πόδια και στο νου, διαμορφωμένο χωρίς ψεγάδι» («χερσίν τε ποσίν και νόω τετραγώνω άνευ ψόγου τετυγμένος»).

Το ίδιο δίδασκε και ο Αριστοτέλης (Ρητορ. 1411 b 27) «τον αγαθόν άνδρα φάναι τετράγωνον».

Ο μη τετράγωνος είναι ο αγεωμέτρητος· αυτός δεν είχε πρόσβαση στην Ακαδημία του Πλάτωνος, (στην είσοδο της Ακαδημίας διάβαζε κανείς την επιγραφή «μηδείς αγεωμέτρητος εισίτω»), που δεν αφορά μόνο σ' αυτόν που αγνοούσε γεωμετρία, αλλά πολύ περισσότερο αφορά σ' αυτόν που δεν κατάφερε να πραγματώσει το δικό του γεωμετρικό σχήμα, την ιδανική μορφή του είδους του και παραμένει «άσχημος». Και είναι μόνο στην ελληνική γλώσσα που η έννοια της ασχήμιας (δυσμορφίας) ταυτίζεται με την απου-

σία του σχήματος.

Αυτές τις αντιλήψεις καλλιεργούσε το ιερατείο της Ελλάδος δια των μεγάλων πανελλήνιων θρησκευτικών κέντρων, και όσο καιρό αυτό παρέμεινε φωτισμένο, ο ρόλος του στα πεπρωμένα του ελληνισμού υπήρξε αποφασιστικός.

Είναι ακριβώς τότε που και η φιλοσοφική σκέψη, συγκεκριμένα της προσωκρατικής περιόδου, δεν ήταν σε διάσταση με τη θρησκεία, και η παιδεία γενικά των Ελλήνων ήταν ενιαία παρά την πολυμορφία και τις άλλες έντονες αντιθέσεις ανάμεσα στις ελληνικές πόλεις-κράτη.

Στο ενιαίο της πνευματικής ζωής του ελληνικού κόσμου συντελούσε σημαντικά και η στενή συνεργασία μεταξύ όλων των μεγάλων πανελλήνιων θρησκευτικών κέντρων, αφού υπηρετούσαν ενσυνείδητα τον ίδιο αγαθό σκοπό, την ισόρροπη δηλ. ανάπτυξη του ανθρώπου και όλων των αρετών με τις οποίες η φύση τον έχει προικίσει. Της συνεργασίας αυτής των Ιερών, την οποία δεν επισκίασε ποτέ κανένας ανταγωνισμός, συνέπεια ήταν ο καταμερισμός του παιδευτικού έργου τους σε τρεις ενότητες, ώστε τα Ιερά να κατανέμονται σε ισάριθμες ομάδες:

α) Στα Μαντικά Ιερά ή Μυστήρια, όπως οι Δελφοί, η Ελευσίνα, η Δωδώνη κ.α.

β) Στα Ιερά όπου καλλιιεργείτο το πνεύμα της άμιλλας και του άθλου, όπως προπάντων στο Ιερό της Ολυμπίας.

γ) Στα Ασκληπιεία, όπως της Επιδαύρου, που είχε ως κύριο έργο τη διατήρηση ή αποκατάσταση της υγείας των πιστών.

Ενώ λοιπόν τα Ιερά της πρώτης ομάδας, τα Μαντικά και Μυστήρια είχαν ως αποστολή να φανερώσουν στον άνθρωπο τους δεσμούς του με τις πνευματικές του ρίζες βοηθώντας τον να υψωθεί πάνω από την κατώτερη διάνοηση, τα αγωνιστικά Ιερά και κυρίως της Ολυμπίας είχαν ως αποστολή τη προαγωγή και πραγμάτωση των στόχων αυτών με την καλλιέργεια του πνεύματος του αγώνα και του άθλου, που δεν είναι παρά μια ανώτερη έκφραση της ανάγκης του ανθρώπου για επικοινωνία μια επικοινωνία όπου οι αντίπαλοι είναι απλώς συνομιλητές για ένα καλύτερο αύριο.

Το πνεύμα αυτό του αγώνα δεν περιοριζόταν στις επιδόσεις μόνο του σώματος. Με επίγνωση της αλληλεξάρτησης της ύλης και του πνεύματος ψυχής, που συνθέτουν το ανθρώπινο όν, επιδίωξη ήταν η ισόρροπη καλλιέργεια των τριών αυτών παραγόντων, ώστε ο άνθρωπος να φθάσει στη μέγιστη δυνατή ευρωστία, σωματική, ψυχική και διανοητική. Με τους αγώνες δεν επιδιωκόταν η ανάπτυξη μιας μόνο ικανότητας του ανθρώπου, αλ-

λά του συνόλου των ικανοτήτων του.

Αυτός είναι ο λόγος που στα πανελλήνια αγωνιστικά θρησκευτικά κέντρα δεν οργανώνονταν μόνο γυμνικοί και ιππικοί αγώνες, αλλά και μουσικοί (κιθάρας, λύρας, αυλού) καθώς και λογοτεχνικοί, κατά τους οποίους συναγωνίζονταν ποιητές και συγγραφείς. Γι' αυτό παράλληλα με τους μουσικούς, λογοτεχνικούς και καλλιτεχνικούς αγώνες, που οργανώνονταν αντίστοιχα στα Πύθια, στα Ίσθια και στα Νέμεα, τελούνταν εκεί και αγώνες στίβου και ιππικοί. Αλλά και αντίστροφα στους αθλητικούς αγώνες στην Ολυμπία οργανώνονταν ταυτόχρονα και καλλιτεχνικοί αγώνες καθώς και αγώνες κηρύκων και σαλπικτών. Προ πάντων όμως οι άνθρωποι του πνεύματος και των γραμμάτων είχαν την ευκαιρία να παρουσιάσουν στο συναθροισμένο στα Ιερά πανελλήνιο τον αθέρα των έργων τους στην φιλοσοφία, την ποίηση κ.λ.π. Γιατί είναι γνωστό ότι στα πανελλήνια Ιερά και προ πάντων στην Ολυμπία συνέρεαν μαζί με τους αθλητές και οι άριστοι της ελληνικής διανοήσης (Θαλής, Εμπεδοκλής, Γοργίας, Ισοκράτης). Ο Ηρόδοτος μάλιστα αναφέρεται ότι διάβασε στην Ολυμπία μέρος της ιστορίας του και, ακροατής τότε εκεί ο νεαρός Θουκυδίδης, έκλαψε από συγκίνηση.

Ζωγράφοι και γλύπτες διαγωνίζονταν να στήσουν τις καλύτερες δημιουργίες τους στο Ιερό της Ολυμπίας. Ότι μεγάλο και σπουδαίο παρήγαγε ο ελληνικός κόσμος ήταν συγκεντρωμένο στα πανελλήνια Ιερά, που είχαν αποβεί ιδανικά Μουσεία, όπου παρουσιαζόταν όλη η εξέλιξη και προσφορά του ελληνικού πολιτισμού κατά την υπερχιλιετή ζωή του.

Αυτό ισχύει προπάντων για το Ιερό της Ολυμπίας, το αρχαιότατο των Ιερών, που είχε επιβληθεί ως πανελλήνιο δύο σχεδόν αιώνες πριν διαμορφωθούν τα άλλα πανελλήνια αγωνιστικά κέντρα. Είναι μάλιστα εκπληκτικό ότι οι νόμοι όσον αφορά τους αγώνες που επέβαλε η Ήλις μαζί με το Ιερό της Ολυμπίας και καθιστούσαν τη χώρα ιερή και απόρθητη και ακόμα η εκεχειρία παρέμεναν επί αιώνες σεβαστοί ακόμα και από τις μεγάλες δυνάμεις της εποχής. Και αυτό παρά το γεγονός ότι το Ηλειακό κράτος ουδέποτε υπήρξε αξιόλογη πολιτική ή στρατιωτική δύναμη, αφού άλλωστε κύριο μέλημά του παρέμεινε ως το τέλος της ζωής του η άψογη προετοιμασία, οργάνωση και επόπτευση των Ολυμπιακών Αγώνων, ενώ τα άλλα διοικητικά, οικονομικά, δικαστικά κ.α. έργα είχε εκχωρήσει το κράτος στους δήμους και στις κοινότητες.

Στην αποστολή τους αυτή η Ηλεία με το Ιερό της, την Ολυμπία, ανταποκρίθηκαν απόλυτα. Παραμένοντας επί αιώνες κύριο κέντρο καλλιέργειας

και διάδοσης της μορφής αυτής παιδείας μέσω της άθλησης, συνέβαλαν τα μέγιστα στην αποκρυστάλλωση του ιδανικού του ανθρώπινου όντος, που ενώ πατά στέρεα στη γη μπορεί να αγκαλιάσει με το νου το σύμπαν.

Η οργάνωση των πανελλήνιων αγώνων στην Ολυμπία, καθώς και στα λοιπά αγωνιστικά ιερά κέντρα, και η δι' αυτών καλλιέργεια του πνεύματος της ειρηνικής συγγυμνασίας και αναμέτρησης σε όλους τους τομείς της αθλητικής και πνευματικής άμιλλας, οδήγησαν τελικά τον ελληνισμό στην πλήρη συνειδητοποίηση της ταυτότητός του της συνείδησης του ενιαίου όχι μόνο της φυλής και της γλώσσας, αλλά και των ιδεολογικών στόχων του καθώς και του ενιαίου της αντίληψης της θεότητας. Της θεότητας που αφυπνίζει στον άνθρωπο τις ανεξάντλητες δυνατότητές του, ώστε να μπορεί να εξομοιωθεί με αυτήν. Το δρόμο αυτό δεν έδειξε με τους άθλους του και ο Ηρακλής;

Αν οι Δελφοί ήταν, όπως διακήρυσσαν οι Έλληνες, ο ομφαλός της γης, η Ολυμπία με την Ήλιδα υπήρξαν ο ομφαλός του ελληνισμού. Τα επιτεύγματα όμως του ελληνισμού δεν τα κράτησαν ποτέ οι Έλληνες αποκλειστικά για τον εαυτό τους, ούτε ποτέ παρασύρθηκαν στη ματαιόδοξη αλαζονεία του «περιούσιου λαού». Αντίθετα, τις πνευματικές κατακτήσεις τους μεταλαμπάδευαν αδιάκοπα, όπου σε Ανατολή και Δύση έφθασαν και εγκαταστάθηκαν. Ήδη στο τέλος του 5ου π.Χ. αιώνα ο Ισοκράτης (436-338 π.Χ.), αθηναίος ρήτορας και δάσκαλος, που επίμονα παρορμούσε, όπως άλλωστε και πολλοί άλλοι σοφοί, τους συναθροισμένους κάθε φορά στην Ολυμπία Έλληνες, για ενότητα και συνεργασία, ήταν ταυτόχρονα αυτός πρώτος, που πλάτυνε την έννοια του «ελληνισμού». Πρώτος αυτός διακήρυξε ότι Έλληνες δεν είναι μόνο οι «εκ γενετής», αλλά επίσης «οι μετέχοντες της ελληνικής παιδείας», ανάγοντας έτσι το ιδανικό της ελληνικής παιδείας σε ιδανικό παιδείας πανανθρώπινης.

Με την ενσωμάτωση της Ελλάδας στη ρωμαϊκή αυτοκρατορία, ρωμαίοι αξιωματούχοι, ακόμα και αυτοκράτορες, λαμβάνουν μέρος στους αγώνες της Ολυμπίας και παράλληλα συναγωνίζονται μεταξύ τους σε ζήλο για ελληνομάθεια και ελληνικό πολιτισμό.

Όταν το 212 μ.Χ. ο Καρακάλλας επεξέτεινε το δικαίωμα του ρωμαίου πολίτη σε όλους τους υπηκόους της ρωμαϊκής αυτοκρατορίας, έγινε δυνατή η συμμετοχή και αυτών στους Ολυμπιακούς Αγώνες. Τώρα, όχι πια μόνο Έλληνες, ή Ιταλοί αναγορεύονταν Ολυμπιονίκες, αλλά και Αιγύπτιοι, Σύριοι, Αρμένιοι, Ισπανοί κ.α., όσοι ήταν ρωμαίοι πολίτες, και ήταν κοινωνοί της ελληνικής παιδείας.

Οι Ολυμπιακοί Αγώνες ήταν πια οικουμενικοί. Στη νέα αυτή ατμόσφαιρα, ο κατ' αρχάς αυστηρά πανελλήνιος χαρακτήρας των Αγώνων διευρύνθηκε ριζικά. Οι αγώνες έγιναν παγκόσμια πανήγυρις.

Κι ωστόσο οι αθλητές εξακολούθησαν να διαμένουν πριν από τους αγώνες, για ένα μήνα, στην Ήλιδα για τις προκαταρκτικές διαδικασίες. Στα χρόνια του Παυσανία (β' μισό του 2ου αιώνα μ.Χ.), εκτός από τις καθιερωμένες από παλιά προπονήσεις των αθλητών και την κατάταξή τους κατά ηλικίες και αγωνίσματα, διεξάγονταν και «επιδείξεις λόγων τε αυτοσχεδίων και συγγραμμάτων παντοίων» (Παυσ. VI 23, 7).

Αναμφίβολα, ο πρωταρχικός χαρακτήρας των αγώνων τώρα αλλάζει και ο επαγγελματισμός, που είχε αρχίσει να εμφανίζεται ήδη από το τέλος του 5ου αιώνα π.Χ., επισημαίνεται και στηλιτεύεται από πολλούς σοφούς της εποχής.

Ωστόσο το ιδανικό της ισόρροπης άθλησης, της σύμμετρης άσκησης του σώματος, του νου και της ψυχής, εξακολούθησαν να εκθειάζουν ο Πλάτων και ο Αριστοτέλης.

Για τους περισσότερους αθλητές οι αγώνες παρέμειναν έως τότε ευκαιρία για ψυχαγωγία, για παιδείυση ψυχής, και όχι αυτοσκοπός. Γι' αυτό πολλοί αθλητές που αναδείχθηκαν στα νεανικά τους χρόνια νικητές στα Ολύμπια, ή σε άλλους πανελλήνιους αγώνες, ως ώριμοι άνδρες διακρίθηκαν στην πολιτική, στα στρατιωτικά, καθώς και στα Γράμματα, τις Επιστήμες και τις Τέχνες. Ο ίδιος άλλωστε ο Πλάτων αγωνίσθηκε στα νιάτα του στη Νεμέα στην πάλη και ανακηρύχθηκε νεμεονίκης.

Το πνεύμα της ευγενούς άμιλλας και η αίγλη της πρωτιάς, παρέμειναν ζωντανά ως τα ύστερα ρωμαϊκά χρόνια. Αυτό βεβαιώνει και μια απέριττη, επιτύμβια στήλη του 3ου αι. μ.Χ. που βρήκα κατά τις ανασκαφές μου στην περιοχή της Ολυμπίας. Είναι η στήλη κάποιου αθλητή από την Αλεξάνδρεια, του Κάμηλου. Σας διαβάζω την επιγραφή: «Αγαθός δαίμων, ο και Κάμηλος Αλεξανδρεύς. Ανήρ πύκτης Νεμεονίκης, ενθάδε πυκτεύων εν τω Σταδίω ετελεύτα ευξάμενος Ζηνί ή στέφος ή θάνατον. Ετών 35 Χαίρε».

ΟΙ ΟΛΥΜΠΙΑΚΟΙ ΑΓΩΝΕΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΠΑΓΟΡΕΥΣΗ ΩΣ ΤΗΝ ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΗ

Δ. Τσουγκαράκης

Κυρίες και Κύριοι,

Πρέπει να ομολογήσω ότι βρίσκομαι σε δύσκολη θέση, και μάλιστα για δύο λόγους. Πρώτον, διότι μου είναι εντελώς αδύνατο να μιλήσω με τη βαθιά γνώση και την ευφράδεια του σοφού ομιλητή που προηγήθηκε, του κ. Γιαλούρη, και δεύτερον, διότι σε μια εκδήλωση για τους Ολυμπιακούς Αγώνες και το Ολυμπιακό πνεύμα, πρόκειται να μιλήσω για μια εποχή στην οποία δεν υπήρχε ούτε το ένα ούτε, ίσως, το άλλο. Ζητώ λοιπόν εκ προοιμίου την επιείκειά σας.

Θα περίμενε κανείς ότι τη μεγάλη κρίση όχι μόνο στο ολυμπιακό πνεύμα και τα ολυμπιακά ιδεώδη αλλά και στον ίδιο τον τρόπο διεξαγωγής των Ολυμπιακών Αγώνων θα την επέφερε η εμφάνιση και η εν συνεχεία εξάπλωση του Χριστιανισμού. Στην πραγματικότητα αυτό δεν συνέβη, τουλάχιστον δεν συνέβη αμέσως, επειδή η κρίση αυτή είχε ήδη αρχίσει από πολύ παλιότερα. Ας μου επιτραπεί να αναφερθώ δι' ολίγων στα χρόνια τα Ελληνιστικά και στη συνέχεια στα Ρωμαϊκά, καθώς αυτή είναι μια εποχή των Ολυμπιακών Αγώνων για την οποία δεν μιλάμε συχνά.

Ήδη από τα χρόνια που ακολούθησαν το θάνατο του Μ. Αλεξάνδρου και τους πολέμους των διαδόχων του, η σημασία του ιερού της Ολυμπίας αρχίζει να φθίνει, σε βαθμό μάλιστα που λίγο πριν από την εκπνοή του 4ου π.Χ. αι., το 312, το ιερό υφίσταται μια πρώτη λεηλασία και λαφυραγαγώγηση των θησαυρών του. Ωστόσο η σταθεροποίηση των βασιλείων των επιγόνων τον 3ο και 2ο π.Χ. αι., άνοιξε μια νέα εποχή ανάπτυξης των αγώνων. Οι Ελληνικές πόλεις της Ανατολής, ιδιαίτερα, συμμετείχαν στους αγώνες με ενθουσιασμό και με μεγάλες επιτυχίες. Παρόλα αυτά, οι ίδιες αυτές πόλεις επέφεραν μια αλλαγή που είχε σημαντικές συνέπειες στο αγωνιστικό

πνεύμα και αθλητικό ιδεώδες που επικρατούσε μέχρι τότε. Αναφέρομαι στην εμφάνιση και συμμετοχή στους Αγώνες επαγγελματιών αθλητών, κυρίως από την Ανατολή. Η συμμετοχή επαγγελματιών μπορεί να οδήγησε στην κατασκευή νέων μεγαλόπρεπων αθλητικών εγκαταστάσεων για την ικανοποίηση των νέων αναγκών, οπωσδήποτε όμως αλλοίωσε σε κάποιο βαθμό τα ολυμπιακά ιδεώδη. Ο επαγγελματισμός, λοιπόν, στον αθλητισμό, με τις γνωστές συνέπειές του, είναι φαινόμενο με ρίζες παλιές.

Όταν η Ελλάδα κατακτήθηκε από τους Ρωμαίους, όχι μόνο ο χώρος αλλά και η ιδέα των αγώνων έγιναν σεβαστά από τους κατακτητές. Είναι χαρακτηριστικό ότι ο ίδιος ο Μόμμιος, ο κατακτητής και καταστροφείας της Κορίνθου το 146 π.Χ., σεβάστηκε την Ολυμπία και αφιέρωσε τέσσερα αγάλματα στο ιερό. Μάλιστα αναβιώνοντας κατά κάποιο τρόπο μια παλιά συνήθεια, αφιέρωσε και 21 επίχρυσες ασπίδες στο ναό του Διός. Δυστυχώς αυτή η επίδειξη σεβασμού δεν τηρήθηκε πάντα. Κραυγαλέα εξαίρεση υπήρξε ο Σύλλας, ο οποίος όχι μόνο λεηλάτησε το ιερό κατά τη διάρκεια του μιθριδατικού πολέμου, αλλά μετέφερε την 175η Ολυμπιάδα το 80 π.Χ. στη Ρώμη. Όλο τον υπόλοιπο 1ο π.Χ. αι. οι αγώνες συνεχίζονταν να διεξάγονται αλλά ο χαρακτήρας τους ήταν πιο πολύ τοπικός. Τα πράγματα αρχίζουν να αλλάζουν στα αυτοκρατορικά χρόνια, δηλ. με τον Αύγουστο και τους διαδόχους του.

Μολονότι δεν υπάρχουν ενδείξεις ότι ο Αύγουστος επισκέφθηκε την Ολυμπία, ωστόσο επέδειξε ένα προσωπικό ενδιαφέρον στέλνοντας το γαμπρό του Μάρκο Αγκρίππα. Σ' αυτόν οφείλονται εκτεταμένες επισκευές στο ναό του Διός, η αποπεράτωση με μεγάλες δαπάνες της Στοάς της Ηχούς και μεγάλης έκτασης αναπλάσεις σε ολόκληρο το χώρο του ιερού. Όλες αυτές οι δραστηριότητες είχαν ως αποτέλεσμα την αναβάθμιση των αγώνων και του ολυμπιακού πνεύματος, έτσι που οι αγώνες αποκτούν και πάλι διεθνή ακτινοβολία. Χαρακτηριστικό παράδειγμα η εκ νέου διεξαγωγή του αθλήματος της αρματοδρομίας, που είχε καταργηθεί στα χρόνια της παρακμής. Ήταν ένα άθλημα στο οποίο έπαιρναν μέρος και μέλη της αυτοκρατορικής οικογένειας, όπως ο διάδοχος του θρόνου Τιβέριος, του οποίου το τέθριππο άρμα νίκησε πιθανόν το 4 π.Χ., και του Γερμανικού, ο οποίος νίκησε στο ίδιο αγώνισμα το 17 μ.Χ. Αυτές οι συμμετοχές έδιναν αίγλη και κύρος στους αγώνες, αλλά το υπερβολικό ενδιαφέρον κάποιων μετέπειτα αυτοκρατόρων κατέληγε σε νοσηρά φαινόμενα. Αναφέρω εδώ τον Καλιγούλα, που με δυσκολία εμποδίστηκε να μεταφέρει το χρυσελεφάντινο Δία του Φειδία στη Ρώμη προκειμένου να του αλλάξει το κεφάλι με το δικό του, και κυρίως το Νέρωνα. Ο Νέρων διακατεχόταν από ένα νοσηρό «φιλελληνι-

σμό», που τον έκανε μεν πολύ δημοφιλή ανάμεσα στους Έλληνες, είχε όμως δυσάρεστες συνέπειες για τους Ολυμπιακούς Αγώνες, για την πρακτική και κυρίως για το πνεύμα τους. Ο Νέρων προκάλεσε για πρώτη φορά αλλαγή της χρονικής ακολουθίας των αγώνων, μιας χρονικής ακολουθίας που είχε τηρηθεί για πολλούς αιώνες, αφού εξαιτίας του καθυστέρησε η 211η Ολυμπιάδα για δύο χρόνια. Επιπλέον εισήγαγε καινούρια αγωνίσματα, όπως τους μουσικούς αγώνες και την αρματοδρομία με άρμα 10 αλόγων. Κατάφερε έτσι, δωροδοκώντας τους αντιπάλους του, να ανακηρυχθεί νικητής με έξι νίκες και να «δοξαστεί» ως ο πιο επιτυχημένος ολυμπιονίκης όλων των εποχών. Φεύγοντας δε, πήρε μαζί του στη Ρώμη αναρίθμητα αγάλματα από διάφορα ελληνικά ιερά, όπως και από την Ολυμπία.

Ο 2ος μ.Χ. αι. υπήρξε ο τελευταίος αιώνας μεγάλης ακμής. Ήταν η εποχή του Αδριανού, του Αντωνίνου Πίου και βέβαια του Ηρώδη του Αττικού. Ήταν εποχή που συνέρρεαν αμέτρητα πλήθη στους Αγώνες, που χτίστηκαν νέα λαμπρά οικοδομήματα, που στα αγωνίσματα έπαιρναν μέρος σύνδεσμοι επαγγελματιών αθλητών. Τη σημασία της Ολυμπίας και των Αγώνων στα χρόνια αυτά των Αντωνίνων αυτοκρατόρων μας τη δείχνει καθαρά ο ίδιος ο Πausanias: από το σύνολο των 10 βιβλίων που περιέχει η «Ελλάδος Περιήγησις», τα δύο είναι αφιερωμένα αποκλειστικά στην περιγραφή του ιερού της Ολυμπίας. Τον 3ο και 4ο μ.Χ. αι. η ρωμαϊκή αυτοκρατορία αντιμετωπίζει τεράστια εσωτερικά και εξωτερικά προβλήματα, αυτά που την οδήγησαν εν τέλει στην παρακμή. Μαζί με την παρακμή του ρωμαϊκού κόσμου έρχεται και η παρακμή όχι μόνο του χώρου του ολυμπιακού ιερού, αλλά –αργά αλλά σταθερά– και των υψηλών ιδεών που ο ίδιος ο χώρος και οι Αγώνες αντιπροσώπευαν. Το τελευταίο αυτοκρατορικό πορτραίτο που μαρτυρείται είναι του Καρακάλα. Το τελευταίο χρονολογημένο άγαλμα είναι του 261. Στη συνέχεια καταργείται ο κατάλογος των Αρχόντων. Μεγάλο χτύπημα απετέλεσε η επιδρομή των Ερούλων το 267. Παρόλα αυτά οι Αγώνες συνεχίζονται και ο ναός του Διός επισκευάζεται το 300 μ.Χ. Το ότι ο χαρακτήρας των αγώνων που διεξάγονταν ακόμη και την ύστατη ώρα ίσως δεν ήταν εντελώς τοπικός το δείχνει ο τελευταίος γνωστός Ολυμπιονίκης, που ήταν ο Αρμένιος Βαρασδάρτης. Η τελευταία προσπάθεια ανόρθωσης από τον αυτοκράτορα Ιουλιανό, αυτόν που οι χριστιανοί ονόμασαν Παραβάτη, απέτυχε. Η τελευταία Ολυμπιάδα που διεξήχθη ήταν η 293η, το 393 μ.Χ. στη συνέχεια ήρθε η απαγόρευση των αγώνων από το Θεοδόσιο Α΄, απαγόρευση που σταμάτησε ένα γεγονός το οποίο είχε την ασύλληπτη χρονική διάρκεια χιλίων ετών.

Βλέπουμε λοιπόν ότι ο Χριστιανισμός στην ουσία έδωσε απλώς το τελευταίο χτύπημα, τη χαριστική βολή στους Ολυμπιακούς Αγώνες. Υπάρχει ενδεχομένως ένα ερώτημα εδώ. Αν οι Αγώνες ήταν ήδη ένα γεγονός περιορισμένης σημασίας, γιατί χρειάστηκε να επιβληθεί μια χριστιανική απαγόρευση; Κατ' αρχήν θα πρέπει να πούμε ότι η απαγόρευση του Θεοδοσίου δεν αφορούσε μόνο τους Αγώνες αλλά αποτελούσε απαγόρευση λειτουργίας όλων των εθνικών ιερών, μέσα στο πλαίσιο του χριστιανικού πολέμου κατά της αρχαίας θρησκείας. Από την άλλη, στο ιδεολογικό επίπεδο, οι Αγώνες, ή μάλλον, για να ακριβολογώ, το πνεύμα των Ολυμπιακών Αγώνων, αντιπροσώπευε κάτι. Κι αυτό που αντιπροσώπευε ήταν –ούτε λίγο ούτε πολύ– ένα από τα δυο-τρία βασικά στοιχεία που αποτελούσαν την ουσία του αρχαίου, του εθνικού τρόπου ζωής. Της αρχαίας κοσμοαντίληψης, δηλαδή. Ο Χριστιανισμός πολεμάει αυτήν την αρχαία κοσμοαντίληψη, βρίσκεται ακριβώς στους αντίποδες της. Ότι είναι κεντρικό στοιχείο του αρχαίου τρόπου ζωής απορρίπτεται και στη θέση τους τοποθετούνται άλλα ιδεώδη. Ας δούμε ένα παράδειγμα από τον Μ. Βασίλειο, από αυτή την κρίσιμη εποχή στη στροφή του 3ου προς τον 4ο μ.Χ. αιώνα: «Εμείς», λέει (σε κάπως ελεύθερη απόδοση), «ούτε τους ένδοξους προγόνους, ούτε το ισχυρό σώμα, ούτε την ομορφιά, ούτε τη δύναμη, ούτε τις τιμές απ' όλους τους ανθρώπους, ούτε την ίδια τη βασιλική εξουσία, όλα τα ανθρώπινα, δεν τα θεωρούμε σπουδαία ούτε τα επιζητούμε,... αλλά... όλα τα πράττουμε ως προετοιμασία για μια άλλη ζωή.» [Ημείς... ου προγόνων περιφάνειαν, ουκ ισχύν σώματος, ου κάλλος, ου μέγεθος, ου τας παρά πάντων ανθρώπων τιμάς, ου βασιλίαν αυτήν, ουχ ο τι αν είποι τις των ανθρώπινων, μέγα, αλλ' ουδ' ευχής άξιον κρίνομεν, ή τους έχοντας αποβλέπομεν, αλλά... προς ετέρου βίου παρασκευήν άπαντα πράττομεν]. Οι ένδοξοι πρόγονοι, το δυνατό σώμα και το κάλλος, οι τιμές από τους συνανθρώπους: να η ουσία του αρχαίου βίου κατά τον Μ. Βασίλειο. Όλα ή σχεδόν όλα σε άμεση σχέση με τον ένα ή τον άλλο τρόπο με τους Αγώνες. Στον αγώνα τους όμως κατά του αρχαίου βίου οι Καππαδόκες Πατέρες, πρώτον, υιοθετούν και χρησιμοποιούν τα ίδια τα όπλα της κλασικής παιδείας εναντίον των εθνικών, και δεύτερον, αποδέχονται την αρχαία παιδεία ως περιεχόμενο της εκπαίδευσης. Ας δούμε ένα παράδειγμα. Το ανώτερο στάδιο της κλασικής εκπαίδευσης ήταν η ρητορική. Η ρητορική όμως ήταν απόλυτα συνδεδεμένη με τον αρχαίο τρόπο ζωής στις πόλεις: μιας ζωής ανοιχτής και δημόσιας, στην αγορά, στο δικαστήριο, στο βουλευτήριο, στους πολιτικούς αγώνες. Την εποχή της παρακμής του δημόσιου βίου, η ρητορική βρήκε ένα καινούργιο μεγάλο πεδίο καλλιέργει-

ας, κι αυτό δεν ήταν άλλο από το χριστιανικό κήρυγμα. Οι μεγάλοι ρήτορες του Χριστιανισμού με βαθιά κλασική παιδεία (ο ίδιος ο Μ. Βασίλειος, ο Ιωάννης ο Χρυσόστομος κ.α.) χρησιμοποίησαν κηρύγματα με εξαιρετικές ρητορικές αρετές για να πολεμήσουν τον ίδιο τον τρόπο της ζωής που γέννησε τη ρητορική. Με τον ίδιο τρόπο: Ο ήρωας, το πρότυπο του καθημερινού ανθρώπου της αρχαιότητας δεν ήταν άλλος από τους αθλητές (και βέβαια ο κατ' εξοχήν αθλητής είναι ο Ολυμπιονίκης). Από την άλλη, ο ήρωας, το πρότυπο των Χριστιανών είναι ο άγιος και ιδιαίτερα ο μάρτυς, αυτός που δίνει ακόμη και τη ζωή του για την πίστη του. Είναι ο αντίποδας του εθνικού αθλητή, αυτού του αγωνιστή τον οποίο μας ανέφερε προηγουμένως ο κ. Γιαλούρης, που επέλεξε να δώσει τη ζωή του για το αγώνισμά του. Αλλά οι Χριστιανοί επιλέγουν να υιοθετήσουν για το δικό τους ήρωα, το μάρτυρα, την ίδια ακριβώς ορολογία που χρησιμοποιούν οι εθνικοί για τους δικούς τους ήρωες, τους αθλητές. Έτσι ο χριστιανός μάρτυς είναι επίσημα ο αθλητής της πίστης, το μαρτύριό του ονομάζεται άθληση, με το θάνατό του αναδύεται τον στέφανον την νίκης. Από αυτή την εποχή και σε όλη τη διάρκεια των βυζαντινών αιώνων, ολόκληρη η χριστιανική αγιολογία υμνεί τους αθλητές της πίστης και τους αγώνες τους. Ήταν βέβαια αγώνες σε ένα άλλο πεδίο και με ένα άλλο νόημα, αλλά παρ' όλα αυτά συντηρούσαν το πνεύμα του αγώνα. Και το συντηρούσαν, πιστεύω, πολύ πιο αποτελεσματικά από όσο οι άλλοι αγώνες, αυτοί που διεξάγονταν στον Ιππόδρομο της Κωνσταντινουπόλεως και άλλων πόλεων, ή όσοι άλλοι σποραδικά οργανώνονταν από διάφορους αυτοκράτορες ή επιφανείς αξιωματούχους στη διάρκεια της βυζαντινής εποχής.

Ταυτόχρονα, όπως είπα προηγουμένως, από τον 4ο ήδη αι. μ.Χ. η κλασική παιδεία είχε γίνει αποδεκτή ως επίσημο περιεχόμενο της εκπαίδευσης. Το γεγονός αυτό είναι κεφαλαιώδους σημασίας και οι συνέπειές του είναι ανυπολόγιστες. Δεν θα αναφερθώ εδώ σε μια από τις σημαντικότερες συνέπειες, που ήταν η διάσωση όλης της αρχαίας γραμματείας, δεν είναι του παρόντος. Θα αναφερθώ όμως στο γεγονός ότι σε όλους τους βυζαντινούς αιώνες, σ' αυτά τα χίλια βυζαντινά χρόνια (αλλά και στα χρόνια μετά το Βυζάντιο), μόρφωση σήμαινε μελέτη αποκλειστικά των αρχαίων κλασικών συγγραφέων. Μελέτη δηλ. των κειμένων, ή και των κειμένων εκείνων μέσω από τα οποία προβάλλει το ευγενές πνεύμα της άμιλλας και των κλασικών ιδεωδών. Μπορεί για πολλούς αιώνες η μελέτη να περιοριζόταν σε στενά φορμαλιστικά πλαίσια, μπορεί να περιοριζόταν σε ένα μικρό κύκλο πεπαιδευμένων, μια μικρή ελίτ, έφτασε όμως κάποια εποχή που η αρχαία παιδεία

προκάλεσε για πρώτη φορά στο Μεσαίωνα, στο Βυζάντιο, αυτή τη σύνδεση με την Αρχαιότητα που σήμερα θεωρούμε δεδομένη. Έφτασε δηλ. μια στιγμή τον 12ο αι. που αυτοί οι πεπαιδευμένοι Βυζαντινοί αναγνώριζαν τα έργα, τα επιτεύγματα και τα ιδεώδη της αρχαία παιδείας ως έργα και επιτεύγματα των **δικών τους** προγόνων, ως δική τους κληρονομιά, και μάλιστα ως έργα και επιτεύγματα διαχρονικής αξίας. Ως εκ τούτου δεν διάβαζαν απλώς τα κείμενα, αλλά, το σημαντικότερο, ενστερνίζονταν τις ιδέες και τα ιδεώδη. Θα θυμίσω ένα μικρό ποίημα του μεγάλου σοφού του 11ου αι. διδάσκαλου του Μιχαήλ Ψελλού, του Ιωάννου Μαυρόποδος. Γι' αυτόν οι αρχαίοι σοφοί ήταν δικοί του άνθρωποι, δικοί μας άνθρωποι, και ως τέτοιοι πρέπει να κριθούν από τον Θεό:

Είπερ τινάς βούλοιο των αλλοτρίων
της σης απειλής εξελέσθαι, Χριστέ μου,
Πλάτωνα και Πλούταρχον εξέλοιό μοι.
Άμφω γαρ εισί και λόγον και τον τρόπον
τους σοις νόμοις έγγιστα προσπεφυκότες.

Από το σημείο αυτό χρειάστηκε ένα μόνο βήμα για να φτάσουμε τον 14ο και 15ο αι. στον περίφημο Γεώργιο Γεμιστό Πλήθωνα, που ουσιαστικά ζητά την επιστροφή στον αρχαίο τρόπο ζωής, στα αρχαία ιδεώδη, στις αρχαίες αρετές και αξίες. Και μπορεί το κίνημα στο Βυζάντιο να κόπηκε βίαια και απότομα από την οθωμανική κατάκτηση, ωστόσο είχε ήδη προλάβει να μεταφυτευτεί αλλού. Ο ίδιος ο Πλήθων αλλά και πολλοί άλλοι βυζαντινοί λόγιοι μετέφεραν τη μελέτη της ελληνικής αρχαιότητας στους συναδέλφους τους της Ιταλίας πρώτα και στη συνέχεια σε άλλες χώρες, κι έτσι προκάλεσαν, το τονίζω αυτό το προκάλεσαν, τη Δυτική Αναγέννηση.

Μπορεί οι ελληνικές χώρες να βυθίστηκαν σε ένα, έστω προσωρινό, σκοτάδι, όχι όμως πριν μεταλαμπαδεύσουν τη γνώση, και μαζί με αυτήν τα ιδεώδη, τα ιδανικά του αρχαίου κόσμου, στην Δύση. Αυτό εξασφάλισε και την αναγέννηση (με μικρό α) εν καιρώ των αξιών αυτών στο σύγχρονό μας κόσμο.

Εν συνεχεία τον λόγον έλαβεν ο κος Ελευθέριος Σκιαδάς αναπτύξας το θέμα: «Από την αναγέννηση μέχρι την αναβίωση των Ολυμπιακών Αγώνων.»

ΟΙ ΟΛΥΜΠΙΑΚΟΙ ΑΓΩΝΕΣ ΣΤΟΝ 20ο ΑΙΩΝΑ: ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΑ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΑ ΜΗΝΥΜΑΤΑ

Θ. Χρήστου

Η αναβίωση του Ολυμπιακού Ιδεώδους και η διεξαγωγή των Ολυμπιακών Αγώνων στην Αθήνα του 1896 κινητοποίησε τον απανταχού Ελληνισμό επιβάλλοντας ταυτόχρονα τον ανανεωμένο Ολυμπιακό θεσμό και καθιερώνοντάς τον παγκόσμια. Ο πρωταγωνιστικός ρόλος που ανατέθηκε στην Ελλάδα λόγω της καταγωγής του θεσμού, η τιμητική επιλογή της Αθήνας ως πόλης τέλεσης της πρώτης Ολυμπιάδας στα νεότερα χρόνια και η έκταση που έλαβε στην διεθνή κοινότητα η συνόλη υπόθεση ήταν αρκετά για να αναστατωθούν οι βιορυθμοί της μεγάλης αθλητικής οικογένειας συνεπαίροντας τις διαθέσεις και την καρδιά όχι μόνο τις Ελληνικής αλλά και της παγκόσμιας κοινότητας¹.

Η επιτυχία που σημείωσαν στην Αθήνα οι πρώτοι διεθνείς Ολυμπιακοί Αγώνες λάμπρυναν το θεσμό και δικαίωσαν την επιλογή της Ελλάδας ως τόπου διεξαγωγής τους. Βέβαια, η αναβίωση του Ολυμπιακού ιδεώδους όπως ήταν αναμενόμενο συνδέθηκε με την ιστορική κοιτίδα του και ο τόπος, οι τρόποι και οι τεχνικές της αναβίωσης αυτής αντλήθηκαν από την ουσιαστική γνώση του ελληνικού κλασικού παρελθόντος.

Εκατό και πλέον χρόνια όμως πέρασαν από τη διεξαγωγή των πρώτων Ολυμπιακών Αγώνων στην Αθήνα και πολλά γεγονότα κοσμοϊστορικής σπουδαιότητας σημάδεψαν την ιστορία του ανθρώπινου πολιτισμού μέσα στον 20ο αιώνα με αποτέλεσμα ο Ολυμπισμός και οι συνακόλουθες ανθρωπιστικές αρχές του να παρουσιάζονται σοβαρά διαφοροποιημένοι. Δύο παγκόσμιοι πόλεμοι, πολλές αδελφοκτόνες αντιπαραθέσεις, ένα παγκόσμιο οικονομικό κραχ, πολλές επαναστάσεις και ολοκληρωτικά καθεστώτα, ο υπερτονισμός των οικονομικών μεγεθών και του αθέμιτου κέρδους, η άμβλυνση των συνειδήσεων και της ευγενούς άμιλλας σε διεθνές επίπεδο άλ-

λαξαν ριζικά το τοπίο μέσα στο οποίο καλούνται οι φορείς του Ολυμπισμού να καλλιεργήσουν και να αναπτύξουν τις ιδέες ενός γνήσιου και στέρεου ανθρωπισμού.

Πως αντιλαμβανόταν ωστόσο το συγκεκριμένο όραμα ο κυριότερος εμπνευστής και υπηρέτης του, ο Γάλλος λόγιος Pierre de Coubertin; Ποιες ιδέες του αρχαίου Ελληνικού κόσμου έδωσαν το εναρκτήριο λάκτισμα για τις εσωτερικές ζυμώσεις που τον οδήγησαν στη διατύπωση της επανέναρξης των Ολυμπιακών Αγώνων; Πως οριοθετούσε την εξέλιξη του Ολυμπισμού μέσα στις αντιφατικές πολιτικοκοινωνικές συνθήκες του 20ου αιώνα; Η παγκόσμια διανόηση συμεριζόταν τη συνέχιση του Ολυμπιακού Ιδεώδους μαζί με την περαιτέρω διεύρυνσή του που πρότεινε ο αρχιτέκτονας της αναβιώσεις;

Μια σειρά κρίσιμων ερωτημάτων θα απαντηθούν μέσα από τις εκφάνσεις και τα δρώμενα του Ολυμπιακού γίνεσθαι κατά τη διάρκεια του 20ου αιώνα. Κατ' αρχήν ας επισημανθεί ότι η ιδέα της αναβίωσης των αρχαίων Ολυμπιακών Αγώνων στο πλαίσιο της διεθνούς κοινωνίας δεν υπήρξε διανοητική σύλληψη λίγων μόνο καλλιεργημένων ανθρώπων αλλά καρπός ενός ευρύτερου ανθρωπιστικού κινήματος που αναπτύχθηκε στην Ευρώπη κατά τον 17ο και 18ο αιώνα μετά την πλατιά διάδοση της μελέτης του αρχαίου ελληνικού πολιτισμού. Ιδιαίτερα μετά τους Ναπολεόντειους πολέμους, όταν στη γηραιά ήπειρο αποκαταστάθηκε η ειρήνη, η γυμναστική και οι σωματικές ασκήσεις άρχισαν αργά αλλά σταθερά να καταλαμβάνουν σημαντική θέση στις ευρωπαϊκές συνήθειες και γενικότερα στον ευρωπαϊκό τρόπο ζωής με συνέπεια η οργάνωση αθλητικών εκδηλώσεων να διαδοθεί με αστραπιαία ταχύτητα σε όλο το δυτικό κόσμο. Και καθώς το ρεύμα γύρω από την άθληση, τα σπορ, την ευγενή άμιλλα δυνάμωνε ολοένα και περισσότερο προέκυψε ως ένα ευρύτερο κοινωνικό αίτημα να πραγματοποιηθεί το ιδεώδες της άσκησης στο γενικότερο σύστημα της παιδείας των νέων³.

Ο Pierre de Coubertin είναι το πρόσωπο-κλειδί στις πνευματικές αυτές ζυμώσεις και ο διανοούμενος, ο οποίος μελέτησε συστηματικά τα εκπαιδευτικά μοντέλα τόσο των αναπτυγμένων χωρών της περιόδου, όσο και του αρχαίου Ελληνικού κόσμου, προκειμένου να διατυπώσει την αναδιοργάνωση του εκπαιδευτικού συστήματος της πατρίδας του. Κατ' απομίμηση της ρηξικέλευθης αυτής εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης στη Γαλλία οι άλλες ευρωπαϊκές χώρες προέβησαν σε ανάλογες αναμορφώσεις. Τη φιλοσοφία αυτή του σύγχρονου Ολυμπισμού όπως διαμορφώθηκε και καλλιεργήθηκε στον 20ο αιώνα από μία πλειάδα λογίων με πρωταγωνιστή τον Pierre de

Coubertin θα παρακολουθήσουμε στις σημαντικότερες της πτυχές και εκφάνσεις δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση στα πολιτισμικά και ανθρωπιστικά μηνύματα που το Ολυμπιακό Ιδεώδες αποστέλλει καθ' ολοκληρία στο σύγχρονο άνθρωπο και τις κοινωνίες του.

Πρωταρχική διαπίστωση του Pierre de Coubertin ήταν πως αντίθετα με τους συγχρόνους του οι αρχαίοι Έλληνες είχαν ως βασικό θεμέλιο της παιδείας τους την αγωνιστική αγωγή, η οποία δεν εξασφάλιζε στους νέους μόνο υγιή και καλοχτισμένα σώματα αλλά διέπλαθε και την ψυχή και το πνεύμα τους με συνέπεια να διαμορφώνονται ισορροπημένοι άνθρωποι και ολοκληρωμένοι πολίτες για μία κοινωνία με αξιώσεις και όραμα. Ο Pierre de Coubertin και η πλειονότητα των διανοούμενων της περιόδου πίστεψαν με πάθος την αρχή αυτή, που είναι άλλωστε και ο βασικός κανόνας του Ολυμπιακού Ιδεώδους και εργάστηκαν με ζήλο και ένταση όχι μόνο για την αναβίωση των Ολυμπιακών Αγώνων αλλά και για την άνδρωση ενός ευρύτερου και συλλογικότερου με παγκόσμιες μάλιστα διαστάσεις Ολυμπιακού Κινήματος⁴.

Όπως ήταν αναμενόμενο η σιωπή του Ολυμπιακού θεσμού (393 μ.Χ. διάταγμα κατάργησης των Ολυμπιακών Αγώνων από το Θεοδόσιο) για 15 αιώνες επέβαλλε την ανάγκη να προσαρμοσθεί ο θεσμός στις νέες κοινωνικό-οικονομικές συνθήκες οργάνωσης των ανθρώπινων κοινωνιών. Έτσι, προωθήθηκε και εμπεδώθηκε ο διεθνής χαρακτήρας των Ολυμπιακών αγώνων, δρομολογήθηκε η ένταξη νέων αθλημάτων σε αυτούς, διασφαλίστηκε η συμμετοχή όλων των ενδιαφερομένων ανεξάρτητα από φυλετικές, θρησκευτικές, πολιτικές και κοινωνικές διακρίσεις και επιδιώχθηκε στο μέγιστο επικτό βαθμό η διατήρηση και σφυρηλάτηση της παγκόσμιας ειρήνης⁵. Ως ασφαλιστική δικλείδα για την άψογη διεξαγωγή των αγώνων και τη διαφύλαξη της ιδέας του Ολυμπισμού προτάθηκε η ίδρυση της Διεθνούς Ολυμπιακής Επιτροπής⁶.

Επιγραμματικά θα μπορούσε κανείς να πει ότι ο Ολυμπισμός ήταν και είναι μία φιλοσοφική θεώρηση που έχει στο ιδεολογικό της οπλοστάσιο όλες εκείνες τις αρχές που συντελούν στην καλλιέργεια και ανύψωση του ανθρώπου. Ο Ολυμπισμός αποσκοπεί ουσιαστικά στη συνολική εκπαίδευση και διαπαιδαγώγηση των νέων έτσι, ώστε αναπτύσσοντας ισόρροπα τις σωματικές, πνευματικές και ψυχικές τους δυνάμεις να προσεγγίσει το ιδανικό του «καλού καθαού» των αρχαίων Ελλήνων. Κατά συνέπεια, οι στόχοι του Ολυμπισμού είναι καθαρά παιδαγωγικού και εκπαιδευτικού χαρακτήρα και οι προϋποθέσεις και τα μέσα για την επίτευξη των στόχων αυτών εί-

να η σταθερή και ουσιαστική συμμετοχή στο γυμναστική και στα αθλήματα.

Ο Ελευθεροτεκτονισμός από την πλευρά του ως ένας διαχρονικός και λυσιτελής θεσμός με μία συνεκτική και πλούσια ιστορική πορεία έχει και αυτός στο επίκεντρο των φιλοσοφικών του αναζητήσεων τον άνθρωπο. Έναν άνθρωπο που τον αποδέχεται καθ' ολοκληρίαν με τις συμπεριφορές και την ιδεολογική του πραγματεία και επιδιώκει να τον καλλιεργήσει και να τον ανυψώσει πνευματικά. Γι' αυτό ακριβώς το λόγο επιχειρεί μέσα στα Εργαστήρια του να σφυρηλατήσει την προσωπικότητα του ανθρώπου αυτού, να του εμφυσήσει το μήνυμα πως θα πρέπει να υπερβεί τους εγωκεντρισμούς και τα προσωπικά του όρια, πώς να χαλιναγωγεί τα πάθη του, του διδάσκει πώς να αντιμετωπίσει την ήττα και πώς να απολαύσει τη νίκη, τον κατευθύνει στο δόμο για την απόκτηση ισχυρής βούλησης, αγωνιστικότητας, ευγενούς άμιλλας και αντοχής και του εμπνέει το αίσθημα της συνεργασίας, της αλληλεγγύης, της αδελφοσύνης και της κοινωνικότητας. Κοινοτολογής, ο Ελευθεροτεκτονισμός έχει στη βάση και τις αφετηρίες του έναν ανθρωπισμό βαθιά πλουραλιστικό, δημοκρατικό ελεύθερο, πολύσημο με μακρινά πνοή και εμβέλεια. Επομένως, κοινός κόπος αλλά και ουσιαστική επιδίωξη Ολυμπισμού και Ελευθεροτεκτονισμού είναι ο ανθρωπισμός και η καλλιέργειά του. Γι' αυτό άλλωστε και ο Ολυμπισμός βρήκε πιστό συμπαρασάτη και αρωγό στους αγώνες του τον Ελευθεροτεκτονισμό⁷.

Ας καταγραφούν στη συνέχεια αυτή και οι δύο βασικές κατευθύνσεις του Ολυμπισμού που είναι η Ολυμπιακή Κίνηση και οι Ολυμπιακοί Αγώνες, κατευθύνσεις που αλληλοσυμπληρώνονται και συνυπάρχουν αρμονικά.

Η Ολυμπιακή Κίνηση είναι σαφώς ευρύτερη και συλλογικότερη από τους Ολυμπιακούς Αγώνες, προσεταιρίζεται κάθε είδους άθλημα και αναγόμενη σε ένα υπερεθνικό και υπερφυλετικό επίπεδο αγκαλιάζει όλους τους ανθρώπους ανεξάρτητα από τις ηλικίες και τις αθλητικές ικανότητες και επιδόσεις τους. Απώτερος στόχος της είναι να επιτευχθεί σε παγκόσμια κλίμακα η συμμετοχή όλων στα αθλήματα άλλωστε το σύνθημα «τα αθλήματα για όλους» έχει βρει απήχηση σε όλο τον κόσμο.

Στους κόλπους της Ολυμπιακής Κίνησης ο άνθρωπος πέρα από την άθληση του σώματός του μαθαίνει το σεβασμό προς το συνάνθρωπο και συναθλητή του, την αξία του αγώνα και της προσπάθειας, την τιμιότητα στη διεξαγωγή του αθλήματος· διδάσκεται επίσης την εκούσια και ανυστερόβουλη ένταξη σε ένα συλλογικό εγχείρημα, την καλλιέργεια της αλληλεγγ-

γύης και το ξερίζωμα του φανατισμού, τις σωστές κοινωνικές συμπεριφορές τόσο στη νίκη, όσο και στην ήττα και τέλος αποκτά αυτοσυγκράτηση, αυτοπειθαρχία και αυτοπεποίθηση. Στάσεις και συμπεριφορές που είναι απαραίτητα εφόδια στη διαδρομή του βίου και που μεταφέρονται τηρουμένων των αναλογιών και στις άλλες εκδηλώσεις των ανθρώπινων συναναστροφών. Επομένως, ο γαλουχημένος με τις αρχές αυτές άνθρωπος ενσωματώνεται εύκολα στο κοινωνικό του περιβάλλον ως μία υγιής και ενεργητική μονάδα δημιουργώντας γέφυρες επικοινωνίας και συνεργασίας με τους συνανθρώπους του. Και αυτό μπορεί να συμβεί σε οποιοδήποτε γεωγραφικό και ιδεολογικό μήκος και πλάτος, διότι ο Ολυμπισμός ως ένας από τους λυσιτελέστερους θεσμούς της εποχής μας μπορεί να διαμορφώσει προσωπικότητες ολοκληρωμένες και πολίτες χρηστούς και επιτυχημένους⁸.

Αναφορικά με τη δεύτερη κατεύθυνση του Ολυμπισμού που είναι οι Ολυμπιακοί Αγώνες και που διεξάγονται κάθε τέσσερα χρόνια ας παρατηρηθεί ότι σε αυτούς συμμετέχουν οι πιο επίλεκτοι αθλητές της παγκόσμιας κοινότητας και συναγωνίζονται με τις καλύτερες εφικτές επιδόσεις τους. Ο κύριος άξονας των αγώνων είναι η διάκριση, η νίκη και η προβολή του καλύτερου αθλητή, ταυτόχρονα όμως μέσα από τις ζυμώσεις αυτές αναδεικνύεται και ο ρόλος της Ολυμπιακής Κίνησης που εστιάζεται όχι μόνο στο επίπεδο της αγωνιστικής προετοιμασίας των αθλητών αλλά και στο επίπεδο της διαμόρφωσης πειθαρχημένων και ολοκληρωμένων προσωπικότητων.

Από το πρίσμα των συναγωνιζομένων στον Ολυμπιακό στίβο νέων αθλητών ιδωμένο το ζήτημα των Ολυμπιακών Αγώνων ας επισημανθεί πως και μόνο η συμμετοχή των αθλητών στους εν λόγω αγώνες αποτελεί μεγάλη διάκριση για τους ίδιους που αφενός εκπροσωπούν την πατρίδα τους και αφετέρου συναγωνίζονται τους σπουδαιότερους αθλητές από όλο τον κόσμο. Εάν μάλιστα καταφέρουν να ανέβουν και στο βάθρο των νικητών, τότε η προσπάθειά τους στέφεται με επιτυχία, γίνεται μοναδικός θρίαμβος. Εάν πάλι δεν τα καταφέρουν, τότε η συμμετοχή τους και από μόνη της στους αγώνες συνιστά μία μικρή νίκη, ένα μικρό έπαινο για την κοπιώδη και επίμονη προσπάθειά τους στο πλαίσιο πάντα του Ολυμπιακού Κινήματος.

Οι προσδοκίες και οι αξίες που προβάλλονται στους Ολυμπιακούς Αγώνες είναι οι ίδιες ακριβώς αξίες της Ολυμπιακής Κίνησης, και εάν θέλετε του Ολυμπισμού ευρύτερα. Πολλές φορές ωστόσο ο σκληρός ανταγωνισμός οδηγεί σε παρεκτροπές, οι οποίες αντιμετωπίζονται υπεύθυνα από τους καθ' ύλην αρμόδιους φορείς και με βάση το πνεύμα των κανονισμών

που έχουν θεσπισθεί για τις περιπτώσεις αυτές.

Ο Ολυμπισμός ως φιλοσοφική θεώρηση του σύγχρονου τρόπου ζωής που διαχέεται σε όλους τους τομείς της δράσης στις ανθρώπινες κοινωνίες αντιμετωπίζει τον άνθρωπο ως ένα ενιαίο και αδιάσπαστο σύνολο. Γι' αυτό ακριβώς το λόγο έχει άμεση σχέση και με τις επιμέρους πτυχές, ηθικές, πνευματικές, παιδαγωγικές, του ανθρώπινου βίου.

Ο Ολυμπισμός επίσης συγκροτείται και συνέχεια, όπως άλλωστε ειπώθηκε, σε μία μοναδική και δυναμική ενότητα από τις δύο επιμέρους κατευθύνσεις του, που είναι η Ολυμπιακή Κίνηση και οι Ολυμπιακοί Αγώνες. Δεν υπάρχει το παραμικρό ίχνος αμφιβολίας ότι η μία κατεύθυνση όχι μόνο προϋποθέτει την άλλη αλλά και την επιβάλλει στο επίπεδο πάντα ανθρώπινων νοοτροπιών και των συλλογικοτήτων. Έτσι, δεν νοείται τέλεση των Ολυμπιακών Αγώνων χωρίς την προηγούμενη καλλιέργεια και ανάπτυξη της Ολυμπιακής Κίνησης και η τελευταία δεν θα μπορούσε να υπάρξει ως διαρκής αθλητική δραστηριότητα και τρόπος ζωής χωρίς την ανάτρεατία επαναλαμβανόμενη διεξαγωγή των Ολυμπιακών Αγώνων. Για την ισόρροπη φροντίδα και ανάπτυξη των δύο αυτών κατευθύνσεων μεριμνά με άγρυπνο και υπεύθυνο τρόπο η Διεθνής Ολυμπιακή Επιτροπή, ένα έργο με το οποίο την είχε επιφορτίσει ο πατέρας της, Pierre de Coubertin⁹.

Ακολουθούν:

1. Αρνητική εξέλιξη των ιδανικών του Ολυμπισμού.
2. Αίτημα μόνιμης τέλεσης των Ολυμ. Αγώνων Στην Ελλάδα.
3. Καθιέρωση Ολυμπιακών Συμβόλων.
4. «Με το βλέμμα στο 2004».
5. Ευρύτερες σχέσεις Ελευθεροτεκτονισμού - Ολυμπισμού.
6. Ολοκλήρωση Επιλόγου

Τελειώνοντας ας υπομνησθεί αυτό που ο Μανώλης Ανδρόνικος υπογράμμισε με ιδιαίτερη έμφαση ότι «...η αθλητική ιδέα, όπως προβάλλει στους Ελληνικούς αγώνες, ιδιαίτερα στους Ολυμπιακούς, προϋποθέτει την καταξίωση του ανθρώπου, την πίστη στην ελευθερία του και στην αξία του, την συνείδηση της ευθύνης του στον κόσμο, τέλος, την παραδοχή της ισότητας και δημοκρατικής συμμετοχής του στα κοινά...»²¹.